

РОЛЯТА НА ТВОРЧЕСТВОТО НА ТАРАС ШЕВЧЕНКО В ПРОЦЕСА НА ПРЕПОДАВАНЕТО И УСВОЯВАНЕТО НА УКРАИНСКИЯ ЕЗИК КАТО ЧУЖД (ВЪЗ ОСНОВА В БЪЛГАРСКОЕЗИЧНАТА СТУДЕНТСКА АУДИТОРИЯ)

Олга Сорока

Анотация: У статті викладені спостереження автора щодо позитивного впливу творчості Т. Г. Шевченка на процес засвоєння української мови як іноземної студентами-україністами Софійського університету імені Климента Охридського.

Ключові слова: творчість Тараса Шевченка, українська мова, болгарські студенти-україністи.

Предизвикателството да включва произведенията на Тарас Шевченко в началото на елементарния курс по украински език се появи след като се запознах с полемиката относно въвеждането на произведения от класическата литература в началния етап от обучението. Голяма част от езиковедите, теоретиците, методистите и самите обучаващи са склонни да твърдят, че в началото на езиковото обучение класическите произведения са абсолютно излишни. Те смятат, че въвеждането им в учебния процес би могло да попречи на един студент-чужденец да се ориентира в материала, че ценностите на другата епоха биха могли да бъдат непривични за него, което би могло да доведе до загуба на интереса към изучаването на езика изобщо. Друг фактор, който се излага в подкрепа на тази теория е, че езикът претърпява много промени, а пък класическите произведения пазят старите, а не сегашните правила за правопис, падежни форми и др., което би могло да обърка студентите в усвояването на съвременните граматични форми и т.н.

Не по-малка част от учените отстояват противоположна теза – те са „за“ наличието на класически произведения, дори настояват за тяхното наизустяване или за включването им в най-различни видове упражнения. Защитниците на тази теза се мотивират с това, че класиката трябва да се познава, тъй като разширява кръгозора. Те изтъкват също така, че класическите произведения са носител на народния дух и точно те може да грабнат и да запалят интереса на студентите, и да ги подтикнат към по-нататъшни изследвания, да ги накарат сами да се задълбочат в тематиката, да потърсят разликите и приликите на определени форми и т.н. Дискусиите в тази област са безкрайни и всяка от страните има свои основания да бъде смятана за права.

Тези накратко изложени разногласия ме накараха да насоча вниманието си към въпроса как украинската класическа литература би повлияла и би допринесла за по-доброто и по-ефективно усвояване на украинския език в българскоезичната аудитория, пред която се изправих преди пет години. Неслучайно изборът ми падна върху творчеството на Т. Шевченко, защото той е особен вид творец, попил в себе си „украинскостта“ в най-широкия смисъл на думата.

Първо, творчеството на Т. Шевченко е точка на пресичане – златното сечение на всички белези на украинското. В неговите произведения е вплетено историческото минало на украинския народ, отразена е картината на света, в която живял и продължава да живее украинецът, разкрито е специфичното възприемане на този свят. Културата, природата, песните, вярата, отношенията между хората и народите, хуморът – всичко може да бъде открито в неговите стихове. Творчеството на Шевченко говори с езика на народа, шлифован с мислите на Пророка. Той описва пораженията и победите, възходите и паденията, белите и черните дни от украинската история от векове насам, в мелодия на поезията му се откриват радостите и болките на обикновения човек, в неговите изказвания живее украинският дух и смисълът на съществуването и оцеляването на народа в трудни моменти от неговата историята.

Второ, Тарас Шевченко е личност многопластова, гениален човек, безумно влюбен в своята земя и в народа си, човек, който е успял с невероятна бързина да развие еднакво добре няколко свои таланта и да се представи по най-добрия начин в няколко вида изкуство – в поезията, която го прави световноизвестен; в изобразителното изкуство, което го поставя редом със световните художници и в музиката с музикалността на неговите произведения, което го прави любимец на народа, а стихотворенията му са толкова обичани от хората и мелодични, че стават народни песни, защото хората дори не се досещат за авторството им.

Трето, творчеството на Т. Шевченко е уникално с това, че е триизмерно. То еднакво силно може да въздейства и да впечатли този, който чете, слуша или гледа неговите произведения по три начина – чрез думата, рисунката и мелодията. Шевченковата поезия всъщност представлява рисунки с думи, които са мелодични до такава степен, че се превръщат в песни. Подобни примери са безброй.

Първите произведения, които предложих на студентите, бяха точно такива поетично-мелодични рисунки. Разбира се, в началото преводът е задължителен, хубаво е текстът на произведението да се подава и на двата езика, което много улеснява работата по превода в процеса на преподаването. Следенето на текста на родния за студента език води до

липсата на дискомфорт, защото той слуша оригинала и вижда превода, разбира и възприема за какво става въпрос.

Сред използваните произведения бяха откъси от поемите на Т. Шевченко: „Слънцето залязва...“, „Звезда моя вечернице“, „Топола“, „Градинка вишнева край къщи“, „Цъфнала е в долината червена калина“, „Настана пролет“, „Съмва...“ и тази редица може да продължи. Специално от тези произведения се опитахме да направим една поетическа рисунка, в която видяхме залеза на слънцето, вечерята на семейството във вишневата градинка, изгряването на вечерницата, докоснахме се до цъфналата калина, почувствахме вятъра, усетихме миризмата на пролетта и посрещнахме изгрева в компанията на пеещия славей. За част от стиховете разучихме мелодиите и ги научихме като песни, което улесни наизустяването и запаметяването на текста.

После работихме и с репродукциите на картини на Т. Шевченко, които бяха предизвикателството да се припомнят научените нови думи, техните форми, словосъчетания, изрази и дори изречения, да се подреди най-примитивното изказване, което да не е извън, а да е вътре в средата и едновременно с това да е актуално.

Още едно голямо предизвикателство-експеримент за мен беше постановката на поемата „Катерина“, която е доста сложно произведение за студентите от първи курс, но то беше избрано по тяхната идея. Само след няколко прочита и две репетиции заедно научихме поемата наизуст. Част от поемата също е музицирана, но ние използвахме в постановката българската народна песен „Катерино моме“, която се вписа много добре в постановката, а също така направихме малка изложба от картините по мотивите на творбите на Тарас Шевченко, сред които беше и Катерина – една от най-известните и разпознавани в света картини на Т. Шевченко – „Катерина“.

Резултатите от експериментите бяха доста впечатляващи. Разбрах, че по-такъв начин подбран и подаден материал много подпомага овладяването на езика на елементарно ниво и внася в този процес лекота, въодушевление, ентусиазъм, освободеност, дори приказност, а това води до по-лесно усвояване на фонетичните правила по един непринуден начин. В процеса на четене и анализ се усвоява мелодията на езика, по-лесно се подреждат познатите и непознатите звукове в думи, по-ясно се усеща колко „широки“ и отворени са украинските гласни, колко звучни са съгласните. Мелодичността на текстовете дава възможност да се улесни произнасянето на отделните проблемни звуци и по-нататъшното свикване с тяхното звучене в процеса на четенето, говоренето и т.н. Песента подпомага за усещането, запаметяването и като крайна цел усвояването на ударението, логическото ударение, интонационната цялост на изказа. Един вид се създава езикова среда,

която се повтаря и дава отговори на много въпроси. Доказателство за това е, че студентите сами правят такива изводи или заключения и споделят, че еднa коя си фраза или дума помнят точно от стихотворенията.

Проследяването на текста на украински и български език същевременно, подсилва възможността да се запомни правописа на думата, да се сравни думата с българската и да се запомни приликата и разликата в правописа.

От граматическата гледна точка се упражняват повтарящите се падежни форми в готови конструкции с ясна семантика, което дава възможност да се автоматизира употребата на падежните форми. Запаметяването на текста често дава възможност да се свикне със словоредa и това също е от изключителна важност.

Това са само част от нещата, които могат да се усвоят в първите часове по украински език чрез произведения от украинската класическа литература. Нещо повече, творчеството на Тарас Шевченко не е загубило своята актуалност, напротив то е актуално като никога и последните събития доказват неговото ново поредно възкресяване.

Всички тези факти, моите наблюдения, наблюденията на колегите, споделянията на студентите, техните писмени и контролни работи и устните навици на общуване ми позволява да твърдя, че класическите произведения от творчеството на Т. Г. Шевченко в българскоезичната среда допринасят за по-добро и по-лесно усвояване на украински език на всички езикови нива.

Библиография:

Шевченко Т. Кобзар /Превел от украински Д.Методиев/. София: Народна култура, 1975., 576.

Информация за автора: Олга Сорока е славист, българист, украинист, автор на научните статии в областта на лексикологията, историята на славистиката, методиката на преподаване. Завършила е славистика в Лвовския национален университет „Иван Франко“, специалност български език и литература, украински език и литература, превод. Преподавател по български език и литература в Лвовския национален университет „Иван Франко“. От 2009 година е лектор по украински език в Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

E-mail: solha@i.ua